

Ipostazierea lingvistică a conceptelor afective (pozitive și negative) în romanul grafic *Maus*. *Povestea unui supraviețuitor*, de Art Spiegelman

Monica-Geanina COCA

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România
monica.coca@usm.ro

Abstract: The paper describes a representative set of terms from the lexical field of affection, by following the meaning and occurrences in which the terms from the lexical field of positive and negative affections are engaged in different contextual hypostases from the graphic novel *Maus. The story of a survivor*, by Art Spiegelman. Following the disambiguation of contexts, contextual-semantic and onomasiological analysis, we came to the conclusion that the affective lexicon includes a wide range of primary affections, related terms in tone and significance. Their focus is achieved by engaging several parameters: subjectivity/ interiorization/ exteriorization/ intensity/ duration, as well as by marking and gradual modeling with the help of the context.

Keywords: *affectivity, lexical field, contextualization, focus, gradual oppositions.*

1. Articularea mesajului prin angajarea simultană de resurse lingvistice și grafice a devenit, începând cu secolul al XIX-lea, o constantă în spațiul american și în cel european, dar s-a impus ca o categorie în domeniul editorial-tipografic mai ales în secolul al XXI-lea. Experiența de lectură inedită, în care elemente de benzi desenate se asociază pentru exprimarea sensului cu textul, include explorarea unor subiecte din registre tematice diverse. Înainte de a se impune ca gen, prin anii 1970, odată cu apariția volumului *A contract with God and other Tenement Stories*, de Will Eisner, tandemul imagine-text a început să dobândească popularitate în Statele Unite ale Americii prin intermediul lui William Blake, cu *The Marriage of Heaven and Hell*, prin benzile desenate *The Yellow Kid* (1895), iar în Europa prin *Riquet à la houppe* (Franța, 1898). În spațiul românesc, deși încercările originale în domeniul culturii imaginii prin benzi desenate sunt foarte timide, preocupările pentru promovarea genului s-au materializat mai ales în benzile pentru adulți ale editorului Hardcomics și ale Asociației „Jumătatea Plină”, care, prin colaborarea cu Editura Art, au publicat mai multe romane grafice cunoscute, precum *Maus*, de Art Spiegelman, *Watchmen*, de Alan Moore și Dave Gibbons, *Persepolis*, de Marjane Satrapi și *V for Vendetta*, de Alan Moore și David Lloyd.

1.1. Centrat pe o temă tulburătoare de interes public, romanul *Maus. Povestea unui supraviețuitor*, de Art Spiegelman reprezintă un reper respectat

al categoriei, premiat cu premiul Pulitzer în 1991. Publicat între 1980 și 1981, romanul impresionează cititorul prin tipul particular de contract de lectură avansat, precum și prin structura specifică povestirii în ramă, având ca temă principală Holocaustul și, în plan secundar, legătura dintre tată, evreul polonez Vladek Spiegelman, și fiul său, Art. Rememorarea experiențelor dramatice și traumatizante la care a fost martor îmbracă forma unei alegorii, în care personajele sunt reprezentate ca animale, fiecare specie cu un simbolism aparte: evreii sunt reprezentați ca șoareci, naziștii ca pisici, americanii sunt câini, polonezii sunt porci. Creionate în tușe simple, prin reținerea trăsăturilor de bază ale speciilor animaliere, aceste metafore grafice, schematizate la maximum, sunt dublate de reduționism retoric, de altfel, o trăsătură a genului.

1.2. În ciuda minimalismului retoric, ipostazierea lingvistică a diferitelor tipuri de contraste (bine – rău, trecut – prezent, părinți – copii, identitate personală – identitate colectivă) se realizează și prin lexeme care desemnează afecte pozitive și negative. Vom încerca, în cele ce urmează, să investigăm modalitățile de conceptualizare a afectivității, prin urmărirea semnificațiilor și ocurențelor în care apar termenii care aparțin câmpului lexical al afectelor (primare și secundare). În acest scop, am făcut apel, pentru dezambiguizare, la analiza contextual-semantică și cea onomasiologică, care au valorificat definițiile propuse de lucrări lexicografice precum DEX, MDA.

2. Câmpul semantic al afectivității – trăsături generale

Definită ca o „componentă a vieții psihice, care reflectă, în urma unei trăiri subiective de un anumit semn, de o anumită intensitate și de o anumită durată, raportul dintre dinamica evenimentelor motivaționale sau a trăirilor proprii de necesitate și dinamica evenimentelor din plan obiectiv extern.” (Ețcu *et alii* 2007: 113) *afectivitatea* cunoaște, conform uzului curent din domeniul psihologiei, o serie de trăsături care se reflectă într-un lexic specific divers. Aceste particularități, în funcție de care se poate realiza descrierea semantică, se referă la *polaritate*, „acea capacitate de a gravita fie în jurul polului pozitiv, fie în jurul polului negativ”, fapt care ar justifica clasificările binare de tip antonimic: bucurie – tristețe, simpatie – antipatie, iubire – ură. Alte caracteristici sunt: *intensitatea*, ce „îndică forța, tăria, profunzimea de care dispune la un moment dat trăirea afectivă”; *durata*, care „constă în menținerea, persistența în timp a acestora, indiferent dacă persoana sau obiectul care le-a provocat sunt sau nu prezente”; *mobilitatea*, prin care „se exprimă trecerea rapidă în interiorul aceleiași trăiri emoționale de la o fază la alta sau trecerea de la o stare afectivă la alta”; *expresivitatea*, ce reprezintă „capacitatea persoanelor de a se exterioriza [...] prin intermediul unor semne exterioare, care poartă denumirea de stări emoționale”.

Din definiția de mai sus rezultă că acest domeniu marcat de subiectivitate, abstractizare și relativitate are un obiect de studiu dificil de delimitat, clasificat și interpretat, cauza fiind, după Mihai Golu (Golu 2007: 638), complexă, și în directă legătură cu trei aspecte: „a) locul emoțiilor în viața psihică și rolul ei în activitatea curentă a omului; b) natura și conținutul trăirii emoționale; c) modul de producere și mecanismul prin care se realizează

procesele emoționale”. În ceea ce privește inventarul, configurația etimologică și lexicală a vocabularului afectivității, acesta este neomogen, foarte nuanțat și cuprinde termeni polisemantici, mulți dintre ei aparținând limbii literare, care au pătruns în limbă în diferite perioade.

Conturarea și descrierea ansamblului reprezentativ de termeni aparținând câmpului lexical al afectelor a întâmpinat de-a lungul timpului mai multe dificultăți de natură metodologică, generate pe de o parte de faptul că, în general, câmpurile „nu sunt structurate după aceleași principii și aceleași criterii” (Bidu-Vrănceanu 1979: 145), iar pe de altă parte că acestea cunosc „o diversitate de structurare” (Coșeriu 1976: 41). Acest fapt poate fi urmărit atât în definițiile lexicografice propuse, precum și în încadrările tipologice diferite propuse de lingviști și psihologi pentru termenii referitori la afecte identificați în romanul *Maus*. De exemplu, potrivit *MDA*, sunt încadrate în categoria *stărilor*: *curajul, grija*; în categoria *sentimentelor*: *admirația, compasiunea, bucuria, emoția*; în categoria *emoțiilor*: *entuziasmul*. Lucrările de specialitate din domeniul psihologiei încadrează în categoria *emoțiilor*, în baza unor particularități specifice și a caracterului „mai mult sau mai puțin pasager” (Golu 2007: 646): *frica, spaima, angoasa*, iar în categoria sentimentelor: *simpatia, iubirea, gelozia, orgoliul, rușinea*.

Relativ la lexicul afectiv analizat de noi, acesta cuprinde emoții, sentimente, stări, atitudini și va fi descris în acord cu *principiul constructiv*¹ (Lazăr 2003: 84), prin valorificarea modelului propus de Angela Bidu-Vrănceanu (1986: 86-87), care are în vedere: prezentarea trăsăturilor generale „manifestate la nivelul proprietăților semantice comune”, identificarea semnelor caracteristice ale câmpului, opinarea în legătură cu clasele de lexeme subordonate, reperarea opozițiilor semantice caracteristice câmpului, precizarea caracteristicilor structurale ale câmpului. Inventarul termenilor este bogat și va fi descris în funcție de reprezentările matriciale corespunzătoare celor două tipuri de afecte ale acestui câmp abstract: pozitive, negative. Facem, de asemenea, precizarea că în creionarea ansamblului reprezentativ de termeni din câmpul lexical al afectelor, raportarea s-a realizat la „limba funcțională extinsă”, care „face posibilă integrarea tuturor termenilor dintr-un domeniu, indiferent de nivelul de limbă la care se situează (diastatic, diatopic etc.) (Moscal 2013: 224), prin luarea în considerare a „relațiilor de sinonimie condiționate de context” (Bidu-Vrănceanu 1984: 85).

2.1. Sub(ansamblul) lexemelor care conceptualizează afecte pozitive în romanul *Maus. Povestea unui supraviețuitor*

Contexte ilustrative referitoare la afecte pozitive pun în relație termeni semnificativi care desemnează relații personale, asociate mai ales cu familia și prietenia. Actualizările lexicale, puțin numeroase în comparație cu cele în care sunt angajați termeni specifici afectivității negative, sunt mai ales de tip evaluativ și descriu trăsături ale unei persoane sau ale unei situații. De obicei,

¹ Acesta constă în „construirea «pas cu pas», în «trepte», a câmpului semantic, plecând de la opozițiile imediate între lexeme.”

prezentarea acestora în contrast cu numeroase ocurențe în care predomină parametrii descriptivi specifici afectelor negative servește pentru refacerea unei realități semantice caracteristice unui mediu ostil.

Termenul afectiv pozitiv cu cea mai mare ocurență și cu apariție recurentă pe tot parcursul cărții este *grijă*, actualizat în această formă sau prin derivatul *îngrijorat* și desemnează o stare intensivă specifică tonalității narative grave. Ipostazele contextuale (15 ocurențe) evidențiază, pe lângă trăsătura clasematică (+ uman), semul caracteristic (+familie). Iată câteva exemple:

- „Artie! Ai întârziat! *Mi-am făcut griji*.” (p. 13)
- „Haide – Ai tăi o *să-și facă griji*.” (p. 17)
- „Când am văzut că nu se opresc, *m-am îngrijorat* foarte tare.” (p. 62)
- „Sunt puternic, mamă. Dar tu pari bolnavă. Păi, *mi-am făcut* atâtea *griji* pentru tine. Dar nu era doar asta. Avea cancer.” (p. 67)
- „Și doar pentru tine *am grijă* de bani.” (p. 68)
- „Nu putem ști ce-o să fie cu noi, dar trebuie *s-avem grijă* de copii.” (p. 83)
- „O comunitate mai bine pregătită să aibă grijă de vârstnici decât a noastră din Sosnowiec...” (p. 88)
- „Eram așa de bucuroși c-am scăpat! Dar acum *ne facem griji*.” (p. 93)
- „Dacă-ar ști că sunteți aici, ne-ar da pe toți afară. *Nu vă faceți griji*. La mine-n pivniță o să fiți bine.” (p. 149)
- „Mamele îi învățau pe copii: *Ai grijă!* Că vine evreul, te bagă în sac și te mănâncă! Așa le spuneau.” (p. 151)
- „Mâine vă aliniază SS-ul pe toți. *Ai grijă* să stai cât mai la stânga.” (p. 191)

Din punct de vedere lexical, afectele pozitive sunt desemnate prin serii graduale (*bucurie – entuziasm*) sau termeni înrudiți (*compasiune – milă*), orientați mai ales spre trăirile individuale, care vor atinge intensitatea maximă prin desemnarea *fericirii*, înțelesă ca stare (Stoica 2015: 123-137). Aceste afecte sunt exteriorizate prin raportare la particularități fizice și morale și variază, după cum se poate observa mai jos, în *intensitate*. Desemnarea se face prin substantive și adjective, caracterizate prin constanță sau, din contra, prin caracter accidental.

- ADMIRAȚIE: (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/ (referitoare la) starea sufletească pozitivă/grad de apreciere: „Nici nu știi ce față e...! Am avut mulți elevi... Dar pe nimeni așa *sensibil și inteligent!*” (p. 20), „Arată bine și pare băiat *simpatic*” (p. 18), „Mă logodesc cu ea, Lucia. Pfff! Dar ce *frumusețe* ți-ai mai ales!” (p. 19), „E incredibil de deșteaptă. E dintr-o familie înstărită... O fată foarte *bună*” (p. 17);
- BUCURIE: (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/ (referitoare la) starea sufletească pozitivă/grad de satisfacție: „*L-am luat în brațe* pe fiul meu. (...) Și nu-ți mai spun ce *bucurie* a fost în toată casa” (p. 68); „O pereche de saboți pe mărimea ta (...) A fost atât de *bucuros*” (p. 194);
- CURAJ: (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/ (referitoare la) starea sufletească pozitivă/grad de intensitate: „Trebuie să *luptăm până-n ultima clipă!* Am nevoie de tine!” (p. 124);

- ENTUZIASM: (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/ (referitoare la) starea sufletească pozitivă/grad de satisfacție: „Familia Zylberberg avea o fabrică de ciorapi – una dintre cele mai mari din Polonia... Dar m-au primit la ei în casă *ca pe-un rege...*” (p. 21);
- SPERANȚĂ: (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/ (referitoare la) starea sufletească pozitivă/aspirație: „Iar evreii au trăit mereu cu *speranță*. Sperau că rușii vor veni înainte să le-ajungă glonțul nemțesc în cap.” (p. 233), „Văd un vapor... Un loc îndepărtat... O s-aveți o viață nouă. Și-un băiețel.” (p. 293); „Mi-e dor de tine, mi-a scris. Mă gândesc zilnic s-alerg în gardurile electrice și să termin cu toate. Dar știu că trăiești, și asta-mi *dă speranță...*” (p. 213).

Putem deosebi, în interiorul câmpului, și câțiva termeni aflați în *raport de opoziție zero*, în variație liberă (Bidu-Vrănceanu 1984: 211), unde *distanța contextuală dintre sinonime este zero* (Bidu-Vrănceanu 1984: 216). De exemplu, *compasiune/milă* pot fi definiți astfel: (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/ (referitoare la) starea sufletească/implicare pozitivă:

- COMPASIUNE: „Știam că **eu** l-am omorât. Și-atunci mi-am zis: Ei bine, măcar am făcut **ceva**.” (p. 52)
- MILĂ: „S-ar putea să fie informator. Ar fi mai sigur dacă l-am omorî. (...) Ce era să facem? *Ne-a fost milă*.” (p. 115)

În planul secundar al conceptualizării afective apare, ca efect al pierderii și separării de familie, *nostalgia*, un sentiment care are capacitatea de a realiza o conexiune cu un trecut conotat pozitiv:

- „E bine că ți-ai scos-o din cap. Dar mie mi-a trezit atâtea amintiri despre Anja! Sigur, mă gândesc la ea timpul, oricum. Da. Ții pozele ei pe tot biroul – ca un altar!” (p. 106)
- „Parcă-s ani de când n-am mai simțit *căldură* și un *pat moale*.” (p. 57)

Cel mai bine reprezentat afect pozitiv ce rezultă din analiza contextuală (Bidu-Vrănceanu 1984: 215) este *fericirea*, iar desemnarea acestuia se realizează prin lexeme, construcții fixe în care acesta funcționează ca element central, prin actualizări adjectivale (*fericit*) sau prin lexeme sinonime (*iubire*). În ceea ce privește focalizarea intensității, ca trăsătură distinctivă, aceasta este marcată prin caracteristici adjectivale sau adverbiale în grade diferite (normal/maxim), cu angajarea unor morfeme specifice (*atât de, foarte*) și a unor indicatori verbali (verbe la diateza reflexivă, forma conjunctiv a verbului). Redăm, mai jos, actualizările contextuale:

- „Uit-o! Lasă-mă pe mine să te fac *fericit!*” (p. 19)
- „Te iubesc, Vladek. Ce-a mai râs și ce s-a mai distrat, se apropia de mine și mă săruta, atât era de *fericită!*” (p. 37)
- „Eram așa de *fericit!* Cineva a adus-o cumva pe Anja.” (p. 217)
- „Dacă doi oameni *se iubesc* așa de mult, o să-î ajut cum pot.” (p. 213)
- „Anja era cu ele. Eu aranjasem. A fost singura dată când m-am simțit *fericit* la Auschwitz.” (p. 224)

„Ce să mai... Eram amândoi foarte *fericiți*. Și-am *trăit fericiți*, fericiți *până la adânci bătrâneți*.” (p. 296)

„V: Trebuie să ne facem planuri pentru viitor. Lucia: Uit-o! Lasă-mă pe mine să *te fac fericit!*” (p. 19)

2.2. Sub(ansamblul) lexemelor care conceptualizează afecte negative în romanul *Maus. Povestea unui supraviețuitor*

În cazul afectelor negative se poate vorbi de o izotopie a ororii, prin hiperlexicalizare, cu ajutorul căreia se exprimă tensiunea și suferința pe care le-au experimentat personajele în timpul Holocaustului (Stoica 2015: 130-131). Conceptualizarea acestora se realizează prin termeni generici, aparținând lexicului specializat de bază, unii dintre ei marcați grafic prin bold, prin construcții aparținând tehnicii libere a discursului, a discursului repetat sau prin serii bogate de termeni marcați intensiv. O frecvență ridicată o au termenii și cologațiile cu rol intensificator („*ororile războiului*”), adaosuri cu rol semantic de amplificare („*bătuți fără motiv*”), structuri specifice exprimării stilistice a superlativului („*multe, multe povești*”; „*povești care mai de care mai groaznice*”), prepoziții și adverbe („*fără să respire măcar*”, „*fără mâncare.... fără toalete*”), enumerări („*sinagogi arse*”, „*evrei bătuți fără motiv*”, „*orașe întregi care-i izgoneau pe evrei*”), explicitări prin cuantificări definite sau nedefinite („*au ucis 600 de oameni!*”; „*S-a sinucis și i-a omorât și pe cei trei copii.*”; „*Erau mai multe camere și sute de paturi*”; „*Au băgat mii de oameni acolo.*”), construcții comparative („*Se băteau ca animalele pădurii*”) ș.a. Relativ la contextele în care apar recurent termeni calificativi sau evaluativi de bază, acestea actualizează trăsături semantice exprimate redundant, care fac referire, la nivel paradigmatic, la registrului morții (*s-a sinucis, i-a omorât, tremura, țipa, lovea, zdrobite, leșinau, să rănească*) sau al degradării (*jeg, vomă, excremente, rahaților, putori jechoase*). Diversitatea mare a termenilor și multitudinea actualizărilor semantice care desemnează mai ales afecte negative primare sunt motivate de intenția autorului de a crea o imagine puternică a suferinței și a impactului pe termen lung al atrocităților asupra indivizilor. Redăm mai jos câteva exemple:

„Acum două zile, nașiții i-au dus într-o pădure...Și i-au împușcat pe **toți** – *au ucis 600 de oameni!*” (p. 63)

„Acest oraș a fost curățat de evrei. Erau *multe, multe povești* de genul ăsta – sinagogi arse, evrei bătuți fără motiv, orașe întregi care-i izgoneau pe evrei – povești care mai de care mai groaznice.” (p. 35)

„Au băgat mii de oameni acolo... Era așa de aglomerat, că unii dintre ei s-au sufocat... Fără mâncare.... Fără toalete. **Oribil.**” (p. 94)

„Mi-a făcut rost de o slujbă, să curăț *jegul – Vomă! Excremente!* – Din câteva apartamente, și am reușit s-o scot de-acolo.” (p. 94)

„Așa că nemții îi apucau de picioare și-i izbeau de perete... Și-i izbeau de perete... Și după aia nu mai țipau.” (p. 110)

„Tosha avea la gât un lăntșor cu otravă... S-a sinucis și i-a omorât și pe cei trei copii.” (p. 111)

„Știi că ești pe-aici pe undeva și, când te prind, te omor pe loc! Erau mai multe camere și sute de paturi. Anja tremura într-unul din ele, fără să respire măcar.” (p. 225)

„Doamne ferește dacă primea cineva supă și-i vărsa o picătură...Se băteau ca animalele pădurii, pân' la sânge. N-ai idee cum e să mori de foame.” (p. 251)

„În baracă era un kapo – un supraveghetor. Țipa și lovea pe cine prindea. Aliniați-vă câte cinci, rahaților! Stați drepți!” (p. 190)
„Un loc al morții plin cu evrei care-așteptau să fie gazați... Și-acolo era Anja.” (p. 211)
„Când oi termina cu tine, o să știi **ceva**, pește jidan! Nu vii aici să stai la flirturi și taclale.” (p. 217)
„Despărțeam grămezile cu ranga. Grămezi – cel mai puternic deasupra, bătrâni și copii striviți dedesupt... De multe ori cu craniile zdrobite.” (p. 231)
„Strângeau grăsimea de la corpurile arse și o turnau la loc, ca să ardă toți mai bine.” (p. 232)
„Peste tot confuzie și lovituri. Groaznic! Hei, rahaților! Fuga! Cărați supa de la bucătărie – câte doi la cazan. Mulți nici nu puteau să ridice, erau slăbiți de atâta marș și de foame. Putori jegoase! Ia uite la ăia doi cum aleargă.” (p. 244)
„Zile și nopți, nimic. Oamenii mureau, leșinau. Nu era loc să cazi, iar dacă vreunul era pe jos, stăteau pe el. Așa că le implânta cuțitul în picioare, dar, de obicei, tot murea.” (p. 246)
„Apoi, într-o zi, au deschis... Aruncați morții și curățați-vă mizeria!” (p. 247)
„Krauții ăia nu mai au cum să vă rănească. Cei care au mai rămas sunt morți sau pe moarte.” (p. 272)

O frecvență ridicată în cadrul lexicului focalizat prin nominalizare directă o are lexemul *frică*, desemnând o emoție primară, iar acesta este corelat frecvent cu afecte secundare din categoria celor disforice, precum *teama* și *disperarea*, care reiau, în măsuri graduale diferite, caracteristicile semantice ale primului termen menționat:

- **FRICĂ:** (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/(referitoare la) starea sufletească negativă/reacție față de o situație amenințătoare (periculoasă)/intensitate moderată: „Ziua *ne era frică* să respirăm... Oamenii coborau des în pivniță, la debaraua lor.” (p. 149); „Ne era frig și ne era *frică*.” (p. 185); „Nou-veniților le era *frică* de mine. Arătam ca un șmecher și kapo mă ținea aproape.” (p. 195); „Da, am auzit ce se-ntâmplă acolo... **Guraaa!** Și de-atunci i-a fost *frică* să mai vorbească.” (p. 214), „Câteva zile mi-a fost *frică* să ies din casă... Nu voiam să trec pe-acolo să-i văd spânzurați.” (p. 86); „Habar n-am. Nu știm nici noi ce-o să facem... Mama Anjei zice că nu merge. E bolnavă și i-*e frică*.” (p. 91); „Dar cum îi ziceam Anjei de planul acesta... Nu, Vladek! Ești nebun! E prea periculos!” (p. 153);
- **TEAMĂ:** (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/ (referitoare la) starea sufletească negativă/ reacție față de o situație amenințătoare (periculoasă)/intensitate crescută: „...Și i-au împușcat pe **toți** – au ucis 600 de oameni.” (p. 63); „Eram tare *speriat*. Voiam să urinez. Și un gardian a început să tragă în mine.” (p. 64), „I-am spus de visul meu... Să sperăm că-i adevărat. *Mă tem* că *nu mai scăpăm* de aici.” (p. 59);
- **DISPERARE:** (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/(referitoare la) starea sufletească negativă/ reacție față de o situație amenințătoare (periculoasă)/ intensitate maximă: „Nu poți să vii cu... Te rog, Vladek! *S-a aruncat pe podea* și m-a prins de picior.” (p. 22); „Alții *săreau pe fereastră* ca să-și curme suferința mai repede.” (p. 94); „Nu vreau să mor și n-am să mor aici! Vreau să fiu tratat ca o ființă umană.” (p. 56); „O, Doamne! *Vreau să mor* și eu!” (p. 124); „O, Doamne! Pân'aici

ne-a fost!” (p. 145); „Puteau să-l ridice oricând. Toată noaptea a plâns și-a urlat.” (p. 219); „Se-auzeau *plânsete* și rugăciuni. Am supraviețuit atâta, și-acum așteptam doar să *tragă*, altceva *nu mai puteam face*.” (p. 267); „L-a *implorat* să ne dea drumul. I-a zis c-o să fie pedepsit.” (p. 268)

În privința relațiilor interne ce se stabilesc în interiorul câmpului lexical al afectelor negative, se remarcă focalizarea acestora prin caracteristicile intensitate, durată, interiorizare/exteriorizare. Dintre opozițiile graduale care se stabilesc între lexeme care structurează zona afectelor negative, reținem câteva serii care servesc la exprimarea profunzimii sentimentelor sau marchează diferențe subtile dintre diverse tipuri de emoții. De exemplu, *tristețea*, *deprimarea*, *agonia* sunt trei sentimente ce prezintă seme comune, dar pentru care actualizarea semantică s-a făcut diferit și a fost însoțită de evidențiere grafică din partea autorului prin bold sau italic:

- TRISTEȚE: (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/(referitoare la) starea sufletească negativă/sem gradual normal: „Ah! Și-acum, când mă gândesc la ei, îmi vine să plâng... Uite – *îmi curg lacrimi* și din ochiul **mort!**” (p. 86); „Obosisem, tremuram și *plângeam* un pic. Nimeni nu s-a uitat la mine.” (p. 188); „Pe nou-veniți îi puneau într-o cameră. «Veteranii» treceau și ziceau același lucru. Vedeți coșurile alea?... Bun. Așa că eram și mai *trist*.” (p. 188)
- DEPRIMARE: (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/(referitoare la) starea sufletească negativă/sem gradual crescut: „Nașterea a fost o *povară* prea mare. E mereu *isterică* sau *depresivă*... *Are o cădere!*” (p. 33); „Nu? La viața mea de-acum, știi că **nu poate fi totul bine!**” (p. 100); „Ah! Ce m-ai speriat, Artie! *Nervii mei sunt la pământ* de când trăiesc cu taică-tu.” (p. 101); „Îți spun, după *tragedia* cu mama ta, am fost așa *deprimat*, că *nu mai știam* ce fac!” (p. 161);
- AGONIE: (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/(referitoare la) starea sufletească negativă/sem gradual maxim: „O parte din făina găsită de Pesach nu era chiar făină, ci detergent de rufe, și a fost pus în tort din greșeală. *Am suferit* cu toții ca niște câini”. (p. 121), „Dar acum la Auschwitz, Mandel *era terminat*. În pantalonii lui încăpeau doi oameni și n-avea nici măcar sfoară să-i lege. Trebuia să-i țină toată ziua cu mâna... Un sabot era *prea mic* ca să-i vină. Și trebuia să-l țină la el, poate găsea pe cineva să facă schimb. Celălalt sabot era cât o barcă, dar pe acesta măcar putea să-l poarte. Era iarnă și mergea peste tot c-un *picior gol* prin zăpadă.” (p. 189)

Cu rolul de a reconstitui o imagine precisă și detaliată a contextului traumatic, sunt invocate și afecte negative colaterale, între care există interconexiuni de ordin semantic:

- DESCONSIDERARE: (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/(referitoare la) starea sufletească negativă/ grad de intensitate moderat: „*V-ați lins pe bot* de supă, *putori nenorocite!*” (p. 54); „*Hoțo!* Te-am văzut c-ai mai luat o pâine!” (p. 223);

- **DESCURAJARE:** (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/(referitoare la) starea sufletească negativă/ grad de intensitate moderat/ absență speranță: „De ce mă tragi, Vladek? Lasă-mă-n pace! *Nu mai vreau să trăiesc!*” (p. 124);
- **DEZAMĂGIRE:** (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/(referitoare la) stare sufletească negativă/ grad de intensitate moderat/absență speranță: „Tosha a insistat să ia camera cu fereastră. Nu contează, Vladek. Mi-e de ajuns că putem fi cu toții împreună. Gata cu viața noastră luxoasă de până acum.” (p. 84);
- **DISPREȚ:** (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/(referitoare la) starea sufletească negativă/grad de intensitate crescut: „*Jidan leneș!* Nu-ți convine? Înapoi în tabăra de prizonieri!” (p. 58); „Data trecută ne-ai **fraierit**, jidane! Dacă vrei să mai trăiești, te rog intră-n casă.” (p. 81), „De ce înveți engleză? Știu și germană, și polonă – de asta-s kapo. Altfel aș fi un **nimic** ca tine...” (p. 192); „Dețineai fabrici mari și-ți exploatai muncitorii, *jeg capitalist!*”;
- **FURIE:** (caracteristică substantivală) noțiune abstractă/ (referitoare la) starea sufletească negativă/grad maxim de intensitate: „A ridicat o mână să văd că l-am rănit. Să se predea. Dar *am continuat să trag și să tot trag*, până când copacul s-a oprit de tot. Cine știe, altfel poate mă împușca **pe mine!**” (p. 50); „Să sperăm că *brutele* alea de naziști vor fi înlăturați de la putere!” (p. 35), „**Să te ia naiba! Criminalule!** Cum naiba ai putut să faci așa ceva!!!” (p. 161).

Concluzii

Tehnica subtilă de construcție a romanului favorizează, după cum am observat, dezvoltarea unor rețele simbolice, care au rolul de a reface adevărul istoric și de a surprinde atât complexitatea naturii umane, cât și un spectru larg de comportamente.

La nivel verbal, conduita emoțională se exprimă mai ales prin afecte de bază, momentane, fără specializare semantică, lexiconul afectiv fiind nuanțat prin focalizarea câtorva parametri: *subiectivitate/interiorizare/exteriorizare/intensitate/durată*. Lexicalizarea s-a realizat, pe de o parte, printr-o gamă largă de afecte (pozitive și negative) primare, iar pe de altă parte, prin termeni afectivi înrudiți ca tonalitate și semnificație. În ceea ce privește modelarea semantică a câmpului (Bidu-Vrănceanu 1984: 161), am identificat, în baza particularităților semantice actualizate, a eliminării semnelor reziduale (Bidu-Vrănceanu 1984: 166) și a surplusului semic (Bidu-Vrănceanu 1984: 195), un subansamblu de termeni, sinonimi și (cvasi)-sinonimi din clasa substantivelor abstracte și a adjectivelor, care au fost marcați și modelați gradual cu ajutorul contextului. Semele comune și cele variabile sunt reperabile la nivelul determinantilor referitori la afecte nominalizate fie direct, fie prin termeni și construcții cu rol de explicitare sau prin legături de sens care se stabilesc cu alți termeni în context mai restrâns sau mai larg (cazul termenilor *grijă, dispreț, furie* etc.). În ceea ce privește profilul afectiv predominant, acesta se definește din perspectivă lingvistico-discursivă prin termeni marcați intensiv,

specifici laturii individual subiective, care sunt aduși în prim-plan, în defavoarea termenilor care desemnează afecte morale (*onestitate, mândrie, toleranță, rușine* etc.).

BIBLIOGRAFIE

- Spiegelman 2012: Art Spiegelman, *Maus. Povestea unui supraviețuitor*, traducere de Cristian Neagoe, București, Editura Art.
- Bidu-Vrânceanu 1979: Angela Bidu-Vrânceanu, „Observații privind câmpurile lexicale și tipologia lor”, în „Studii și cercetări lingvistice”, nr. 2, pp. 143-149.
- Bidu-Vrânceanu 1984: Angela Bidu-Vrânceanu, Narcisa Forăscu, *Modele de structurare semantică. Cu aplicații la limba română (Polisemie, sinonimie, antonimie, câmpuri)*, Timișoara, Editura Facla.
- Bidu-Vrânceanu 1986: Angela Bidu-Vrânceanu, *Structura vocabularului limbii române contemporane (Probleme teoretice și aplicații practice)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Coșeriu 1976: Eugeniu Coșeriu, « Vers une typologie des champs lexicaux », în « Cahiers de lexicologie », nr. 27, pp. 30-51, *apud* Lucian Lazăr, *art. cit.*, p. 79.
- Ețco et alii 2007: Constantin Ețco, Iuliana Fornea, Elena Davidescu, Tatiana Tînciuc, Natalia Daniliuc, Margareta Cărăuș, *Psihologie generală*, Chișinău, Grupul Editorial Poligrafic Medicina 20.
- Golu 2007: Mihai Golu, *Fundamentele psihologiei*, vol. I, II, ediția a V-a, București, Editura Fundației România de Măine.
- Lazăr 2003: Lucian Lazăr, „Criterii de tipologizare a câmpurilor lexicale”, în „Dacoromania”, serie nouă, VII-VIII, 22, Cluj-Napoca, pp. 79-99.
- Moscal 2013: Dinu Moscal, *Teoria câmpurilor lexicale. Cu aplicație la terminologia populară a formelor de relief*, prefață de Maria Iliescu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Stoica 2015: Gabriela M. Stoica, *Modele ale afectivității în cultura română premodernă (1780-1840)*, București, Editura Muzeului Literaturii Române.

Dicționare:

- DEX 2009: Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic Gold.
- MDA 2010: Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, vol. I (A-Me), vol. II (Mi-Z), București, Editura Univers Enciclopedic.